

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**  
**ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**  
Кафедра страхового менеджменту

Допущено до захисту  
завідувач кафедри

“ \_\_\_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 20 \_\_\_\_ р.

**ДИПЛОМНА РОБОТА**  
**на здобуття освітнього ступеня магістра**

зі спеціальності 8.03050801 “**Фінанси і кредит**” за програмою:

**«Страховий менеджмент»**

за темою:

Страхування автотранспортних засобів  
(авто-каско)  
та його розвиток в  
Україні на прикладі СК «ПРОВІДНА»

**Виконавець:**

студент фінансово-економічного факультету 65  
гр.

Єнькін В.В.

(прізвище, ім'я та по батькові)     /підпис/

**Науковий керівник:**

Кандидат економічних наук, доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Ропотан І.В.

(прізвище, ім'я та по батькові)     /підпис/

**Одеса 2016**

## **ЗМІСТ**

|                                                                                                              |     |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| ВСТУП.....                                                                                                   | 3   |
| <b>РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТРАХУВАННЯ АВТО-КАСКО</b>                                                    |     |
| 1.1. Історичний розвиток страхування АВТО-КАСКО.....                                                         | 6   |
| 1.2. Порядок укладання договорів страхування транспортних засобів.....                                       | 13  |
| 1.3. Основи побудови страхових тарифів по авто-страхуванню. ....                                             | 32  |
| <b>РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ СТРАХУВАННЯ АВТО-КАСКО В СК «ПРОВІДНА»</b>                                          |     |
| 2.1. Загальна характеристика та аналіз основних техніко-економічних показників діяльності СК «Провідна»..... | 43  |
| 2.2. Оцінка стану добровільного авто-страхування СК «Провідна» .....                                         | 62  |
| <b>РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ НА РИНКУ ДОБРОВІЛЬНОГО АВТО-СТРАХУВАННЯ</b>                   |     |
| 3.1. Сучасний стан тенденції та пропозиції щодо розвитку страхування автотransпортних засобів в Україні..... | 69  |
| 3.2. Шляхи підвищення ефективності АВТО-КАСКО посиленням інструментів на прикладі СК «ПРОВІДНА».....         | 82  |
| ВИСНОВОК.....                                                                                                | 92  |
| СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....                                                                          | 96  |
| ДОДАТКИ .....                                                                                                | 103 |

## ВСТУП

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що підвищення рівня життя населення призводить до зростання парку особистого автотранспорту, що зумовлено багатьма чинниками як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру. Наслідком масової автомобілізації є зростання інтенсивності дорожнього руху, величезні людські і матеріальні втрати. В автомобільних аваріях завдається шкода особистому майну - автомобілям, що також вимагає додаткових коштів на їх відновлення. Крім того, в усьому світі існує проблема викрадення автомобілів, і цей ризик може обернутися великою матеріальною втратою для власника транспортного засобу в разі викрадення його автомобіля.

З метою пом'якшення фінансових наслідків аварій у світовій практиці активно використовується інститут добровільного страхування особистого автотранспорту «АВТО-КАСКО», що дозволяє забезпечити відшкодування особистого і майнового збитку фізичним і юридичним особам, які постраждали на автомобільних дорогах, або втратили транспортний засіб в результаті викрадення і покрити збитки учасників транспортного процесу від несприятливих для них обставин. Для України проблеми добровільного страхування особистого автомобільного транспорту на сучасному етапі набули особливого значення, що пов'язано з різким зростанням кількості особистих автомобілів, високим рівнем аварійності на дорогах.

рівень конкурентоспроможності на ринку, тобто переваги та недоліки робіт інших страхових компаній за аналогічними продуктами.

**Предметом** дипломної роботи є регулювання відносин у сфері добровільного страхування особистого автотранспорту «АВТО-КАСКО».

**Об'єктом** дослідження є добровільне страхування особистого автомобільного транспорту.

**Метою** даної дипломної роботи є виявлення сутності страхування особистого автотранспорту а також розробка науково обґрунтованих методичних положень і практичних рекомендацій щодо формування системи

добровільного страхування особистого автомобільного транспорту «АВТО-КАСКО». Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- а) розглянути теоретичні основи зі страхування «АВТО-КАСКО»;
- б) виявити умови, які відіграють істотну роль при укладанні договорів страхування «АВТО-КАСКО»;
- в) провести аналіз ринку страхування «АВТО-КАСКО»;
- г) визначити права та обов'язки сторін по даному виду страхування;
- д) дослідити порядок визначення розміру збитку і страхового відшкодування по страхуванню «АВТО-КАСКО»;
- е) провести аналіз діяльності страхової організації СК «ПРОВІДНА»;
- є) визначити основні проблеми, що спостерігаються на ринку добровільного автострахування;
- ж) розробити практичні рекомендації по покращенню рівня послуг на ринку АВТО-КАСКО.

Під час написання дипломної роботи використовувалися наступні **методи дослідження**: монографічне вивчення літературних джерел; методи статистичної обробки даних, зокрема, графічний (при дослідженні структури та динаміки позитивних та негативних грошових потоків страхової компанії) та табличний (при узагальненні підходів до класифікації грошових потоків, для систематизації показників фінансово-господарської діяльності та показників руху грошових коштів); розрахунок відносних показників (для визначення питомої ваги статей надходжень та видатків в структурі вхідного та вихідного грошового потоків, для розрахунку темпів приросту показників фінансового стану та руху грошових коштів), При виконанні дипломної роботи використовувалися прикладні програми пакету Microsoft Office.

**Практичне значення** одержаних результатів дослідження в даній дипломній роботі полягає в тому, що методичні положення і висновки можуть бути використані страховими компаніями при визначенні шляхів і методів підвищення ефективності страхування особистого автомобільного транспорту, а також державними органами влади при визначенні напрямків щодо вдосконалення регулювання ринку добровільного страхування особистого

автотранспорту. До того ж наведенні рекомендації, будуть корисними для здобуття страховою компанією значної переваги в конкурентній боротьбі на страховому ринку України. Варто зауважити, що на результати також впливає і

**Інформаційною базою** при проведенні дослідження виступали підручники, посібники, монографії, наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених з питань управління грошовими потоками, національні та міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, дані фінансової звітності СК «ПРОВІДНА», інформація з мережі Інтернет, а також постанови та законодавчі акти, що були затвердженні на території України.

Дипломна робота має наступну структуру: вступ, три розділи, висновок, список використаних джерел та додатки.

В першому розділі розглядаються теоретичні питання стосовно історії виникнення та розвитку страхування АВТО-КАСКО, вводяться основні термінологічні поняття, щодо даного виду страхування. А також розглядаються всі особливості, що супроводжуються укладанням договору КАСКО та механізм формування ставок, що дозволяє страховій компанії справно виконувати покладену на неї функцію по покриттю ризиків.

В другому, практичному, розділі на прикладі досліджуваної страхової компанії проводиться загальна характеристика та повний фінансовий аналіз. Окрім цього аналізується місце, що посідає дана компанія на ринку АВТО-КАСКО за останні 5 років.

На підставі другого розділу формується третій, що носить рекомендаційний характер. Висвітлює останні тенденції та шляхи по покращенню як самого страхового продукту так і клієнтської бази, шляхом підвищення популярності страховика.

## ВИСНОВОК

У зв'язку з розвитком виробництва автомашин і поширенням автомобільного транспорту в усьому світі виникла необхідність в страхуванні засобів транспорту. Зі збільшенням автомобільного парку в усьому світі зростає роль страхування «АВТО-КАСКО».

Таким чином, можна сказати, що у ринку «АВТО-КАСКО» великі перспективи. З кожним роком все більше людей розуміють перевага даного виду страхування. А отже, чим більше людей буде страхувати автотранспорт, тим більше буде конкуренція між страховими компаніями, тим вищою буде якість сервісу, що надається. І можливо звичайна для розвинених країн ситуація, коли при легкому ДТП, в якому не постраждали люди водії просто складають список пошкоджень і обмінюються візитками страхових компаній, з'явиться з часом в Україні. На жаль, основними факторами, що гальмують розвиток страхової системи є стан економіки в країні, народна надія «на авось нічого не трапиться» і як не дивно сама держава. Слід врахувати, що багато компаній, що займаються автострахуванням, не мають достатнього досвіду в цьому виді страхування і відчують дефіцит у кваліфікованих фахівцях. Крім того, прагнучи завоювати ринок, деякі з них застосовують демпінгові ставки: результат відомий - банкрутство низки компаній.

В Україні нормативно-правова база з регламентації страхування «АВТО-КАСКО», на даний момент знаходиться ще на початковому етапі свого розвитку. Недостатньо розроблена юридична база для проведення операцій зі страхування «АВТО-КАСКО», що несприятливо позначається на розвитку даного виду страхування, але можна з упевненістю сказати, що ведуться роботи по вдосконаленню законодавства зі страхування «АВТО-КАСКО» і даний вид страхування в найближчому майбутньому займатиме суттєву частку в страховому портфелі українських страхових компаній.

Що стосується страхової компанії «ПРОВІДНА», яка стала об'єктом дослідження в даній роботі, то її діяльність можна охарактеризувати як доволі стабільну. До того ж дана компанія чітко дотримується розробленого плану і є надійною перед своїми клієнтами.

Підводячи підсумок про виконану роботу, можна зробити висновок, що в даній дипломній роботі були досягнуті поставлені цілі.

Було розглянуто історичний шлях становлення та розвитку ринку АВТО-КАСКО на території України та в світі. Розглядалися теоретичні основи та основні поняття з даного виду страхування.

Виявлено умови що відіграють істотну роль при укладанні договорів «АВТО-КАСКО». Розглянуто основні види ризиків за даним видом страхування та по кожному з них надано характеристику.

Чітко встановлений об'єкт страхування КАСКО. Розглянуто особливості авто-транспортного засобу, що підлягає прийняттю на страхування.

Розглянуто випадки укладання договорів з юридичними та фізичними особами та специфіку за кожним з них. Надано рекомендації стосовно показників, на які потрібно звертати увагу при укладанні КАСКО.

Чітко висловлена політика страхового ринку, щодо подвійного страхування та політики запобігання маніпуляцій з страховими полісами, що несуть за собою ціль збагачення.

Розглянуто особливості встановлення франшизи за страхуванням КАСКО.

Проаналізовано законодавчу базу, що дає змогу страховим компаніям вільно вести свою діяльність на страховому ринку України.

Вивчено ряд обставин, за яких страхова компанія має право не відшкодовувати збитки, що понесла застрахована власність. також встановлено що за такі елементи автомобіля як шини страхова компанія не несе відповідальності. Та відсутність компенсацій в сучасних договорах КАСКО компенсацій за ризиком пошкодження транспортного засобу від гідроудару.

Також досліджено права та обов'язки вигодо набувача, що вказаний в полісі та одночасно може виступати як платник страхового внеску. Розглянуто процеси припинення, призупинення дій договору та процес заміни вигодо набувача. Також розглянуто терміни вступання в дію поліса при готівковому та безготівковому розрахунках.

Розглянуті основні права та обов'язки з боку страхувальника і страховика.

Вироблено основні підходи до формування страхових тарифів та основних ціноформуючих показників, що враховуються при укладанні договору КАСКО.

Приділено увагу формам виплат відшкодування, за якими веде свою діяльність страхова компанія.

Встановлено перелік автомобілів та особливості водіїв, що з практичного опиту страхових компаній відносяться до груп «Підвищеного ризику».

Проаналізовано загальну характеристику діяльності СК «ПРОВІДНА» на страховому ринку України. В ході якої було визначено її статутний капітал, склад членів акціонерів та рейтинг довіри до даного страховика. Також були встановлені партнери та перестраховики, що ведуть активну діяльність з СК «ПРОВІДНА». Також було перераховані всі визнання, котрих досягла дана страхова компанія в ході своєї професійної діяльності.

В ході фінансового аналізу було проведено аналіз майнового стану, в наслідок якого було зроблено висновок про те, що основні засоби СК «ПРОВІДНА» знаходяться в задовільному на даний проміжок часу стані але потребують постійно оновлюються, сама ж страхова компанія має задовільний майновий стан.

Проаналізовано ліквідність показав загальну позитивну тенденцію в показниках ліквідності СК «ПРОВІДНА». Всі показники, набули значення в межах нормативного, а деякі навіть перевищили.

При аналізі фінансової стійкості було зроблено висновок про значне покращення структури пасивів балансу страхової компанії внаслідок зростання питомої ваги власного капіталу в 2015 році, що призвело до зростання фінансової автономії страхової компанії та зниження його залежності від зовнішніх джерел фінансування.

При визначенні ділової активності зроблено висновок про те, що хоча значення більшості показників знаходилися в межах нормативного, більшість із них має тенденцію до збільшення.

При розрахунку рентабельності було зазначено що хоча значення всіх показників протягом аналізованого періоду було більшим від нуля, окрім 2013

року, що є в межах норми в динаміці всі вони зменшуються, що є негативною тенденцією.

Динаміка зростання страхового портфеля та середній рівень виплат по видам страхування у свою чергу наглядно показали стан кожного виду страхування, що СК «ПРОВІДНА» має в своєму портфелі.

Особливу увагу було приділено аналізу добровільного авто-страхування в СК «ПРОВІДНА». В ході даної роботи було визначені загальні тенденції ринку АВТО-КАСКО та місце в ньому аналізуємої страхової компанії.

На завершення було встановлено перспективи розвитку страхового ринку добровільного автострахування в Україні. Запропоновано програму «Pay-as-you-drive» в якості продуктивного інструменту з боку покращення якості надання послуг в галузі АВТО-КАСКО.

Також було запропоновано ряд заходів спрямованих на розширення клієнтської бази та розраховано очікуваний результат, спираючись на опит вітчизняних та зарубіжних компаній.

### Список використаної літератури

1. Александрова М.М. Страхування: навчально – методичний посібник / М. Александрова. – К.: ЦУЛ, 2002 – 208 с.
2. Барановський О.І. Фінансові кризи: передумови, наслідки і шляхи запобігання: Монографія. – К.: Київ.нац.торг. – екон. – ун – т, 2009. – 754 с.
3. Батищева Т. Страховий ринок – нові правила гри [Електронний ресурс] / Татьяна Батищева // expert.ru. – 10.01.2011. - - Режим доступу: <http://www.insur/kz/index>.
4. Безугла В.О. Страхування: навч. пос. / В. Безугла, І. Постіл, Л. Шаповал. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 582 с.
5. Бобров Є.А. Роль та місце ринку фінансових послуг у структурі фінансо-вого ринку / Є.А. Бобров // Фінанси України. – 2012.- № 4. - С. 88-94.
6. Внукова Н.М. Практикум із страхування. Випуск 1 / Наталя Внукова. – Київ.: Лібра, 1998. – 40 с.
7. Воблій К.Г. Основи економії страхування / К.Воблій. – Тернопіль.: Економічна думка, 2001. – 238 с.
8. Вовчак О.Д. Страхові послуги: навчально-методичний посібник / Вовчак О.Д., Завійська О.І. – Львів: Видавництво ЛКА, 2005. – 156 с.
9. Гальчинський А. С. Глобальні виклики: сучасність і майбутнє / А. С. Гальчинський // Економіка ринкових відносин. – 2010. – № 2. – С. 5–21.
10. Гаманкова О.О. Ризик у страхуванні: проблеми тлумачення / Ольга Гаманкова // Міжнародна науково – практична конференція «Ризикологія в економіці та підприємстві». – К.: КНЕУ, Академія ДПС України, 2011. – С.97 – 98.
11. Гаманкова О.О. Ринок страхових послуг України: сутність, тенденції та шляхи розвитку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. економ. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / О.О. Гаманкова. – Київ, 2010. – 33 с.
12. Гварлиани Т.Е. Денежні потоки в страхуванні / Т.Е. Гварлиани, В.Ю. Балакириева. – М.: Финанси и статистика, 2004. – 336 с.

13. Говорушко Т.А. Страхові послуги: навчальний посібник / Говорушко Т.А. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 400 с.
14. Горбач Н. Перспективи розвитку страхування фізичних осіб в Україні / Н. Горбач, Т. Ільченко // Вісник КНТЕУ. – 2010. - №3. – С.5-10.
15. Грищенко Б.В. К вопросу формирования страхового продукта / Б.Грищенко [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://ec.asu.ru/lib/formю.strakh.pdf>.
16. Дьячкова Ю.М. Страхування: навчальний посібник / Ю.Дьячкова. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 240 с.
17. Ефимов С.Л. Деловая практика страхового агента и брокера / С.Ефимов. – М.: Страховой полис, ЮНИТИ, 1996. – С.273.
18. Завада А. Страховий ринок України и антикризисніе мероприятия / А.Завада // Insurance Top. – 2009. - № 1. – С. 8 – 9.
19. Загородній А.Г. Фінансово – економічний словник / Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. – Львів: Видав. Нац. універ. «Львівська політехніка», 2005. – 714 с.
20. Залетов О.М. Убезпечення життя: монографія / Олександр Залетов. – К.: Міжнародна агенція «БІЗОН», 2006. – 688 с.
21. Залетов А. Страховий ринок України: реалии 2008 года / Александр Залетов // Insurance Top. – 2010. - №1. – С. 15 – 23.
22. Заруба О.Д. Страхова справа: підручник / Олександр Заруба. – К.: Товариство «Знання», КОО, 1998. – 321 с.
23. Закон України «Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 19 травня 2011 р. № 3394-VI – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: / <http://www.rada.gov.ua>.
24. Закон України «Про внесення змін до деяких законів регулювання ринків фінансових послуг ринків фінансових послуг» від 02 лютого 2011 р. № 3462-VI – [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3462-17>.
25. Закон України «Про страхування» № 2745 – III від 04.10.2001 р. (зі змінами і доповненнями). – Режим доступу: [zakon1.rada.gov.ua](http://zakon1.rada.gov.ua).

26. Закон України «Про страхування» № 86/96 – ВР від 07.03.1996 р. (зі змінами і доповненнями). – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
27. Заруба О.Д. Страхова справа: підручник / Олександр Заруба. – К.: Товариство «Знання», КОО, 1998. – 321 с.
28. Положення про «Асоціацію «Українське медичне страхове бюро» // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [http:// forinsurer](http://forinsurer).
29. Клименко А. Основные задачи развития отечественной индустрии медицинского страхования / А.Клименко // Insurance Top. – 2011. - №3(23). – С.4-7.
30. Козьменко О.В. Страховий ринок України у контексті сталого розвитку : монографія / О.В. Козьменко. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – 350 с.
31. Котлобовский И.Б. Рисковий подход к оценке платежеспособности страховой компании / И.Б. Котлобовский, А.Е. Сметанин // Финанси. – 2012. – №6. – С. 39–43.
32. Косаренко Н.Н. Страхование как об'єкт государственного регулирования / Н.Косаренко // Страховое дело. – 2011. - №5. – С.41 – 54.
33. Костицький В. Соціально – економічні та правові проблеми запровадження страхової медицини в Україні / В.Костицький // Право України. – 2001. - №12. – С. 94 -99.
34. Крутик А.Б. Страхование: учебное пособие. / Крутик А.Б., Никитина Т.В. – СПб.: Изд – во Михайлова В.А., 2001. – 256 с.
35. Лютий І. Фінансова система та її вплив на макроекономічні процеси в Україні / І. Лютий, Л. Алексеєнко // Економіка України. - 2010. - № 1. – С. 92-93.
36. Медведева Т.П. Региональні процеси управління розвитком ринка страхових услуг / Т. МЕдведева // Вестник ОГУ. – 1999. - № 2. – С.66.
37. Митрофанов С. Маркетингові комунікації в страхуванні: от управління комунікаціями – к управленію качеством / С. Митрофанов // Маркетингові комунікації. – 2003. - № 4. – С. 40 – 41.

38. Никулина Н.Н. Страхование. [Теория и практика: учеб. пособие для студентов вузов] / Н.Н. Никулина, С.В. Березина. – 2 – е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ – ДАНА, 2007. – 511 с.
39. Опарін В. Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти): [монографія] / В. Опарін – К.: КНЕУ, 2005. – 240 с.
40. Офіційний сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.dfp.gov.ua](http://www.dfp.gov.ua).
41. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua).
42. Охріменко О.О. Туристичний сегмент страхового ринку України: сучасні тенденції та технології розвитку: [монографія] / О.О.Охріменко. - К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2008. - 502 с.
43. Плиса В.Й. Страхування: навч. посібник. 2 – е вид. / Плиса В.Й. – К.: Каравела, 2008. – 392 с.
44. Позднякова Л.О. Сучасні тенденції розвитку вітчизняного ринку страхування / Людмила Позднякова // Науковий вісник Нац. універ. ДПС України (економіка, право). – 2011. - №1(44). – 260 с.
45. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку використання засобів резервів зі страхування життя для довгострокового кредитування житлового будівництва, в тому числі індивідуальних забудовників» – Режим доступу: [zakon1.rada.gov.ua](http://zakon1.rada.gov.ua).
46. Постанова Кабінету Міністрів України «Про створення Українського медичного страхового бюро» №132 від 01.02.1997 р. із змінами і доповненнями. – Режим доступу: [http:// www.liga.net](http://www.liga.net).
47. Прандецкий И.А. Стратегии диверсификации страховой деятельности / И.Прандецкий // Финанси. – 1997. - № 8. – С.46 – 47.
48. «Програма розвитку страхового ринку України на 2009 – 2014 роки» від 21.12.2008 № 536-р. - Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua>.
49. Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України «Про затвердження Правил розміщення страхових резервів із

страхування життя» №2875 від 26.11.2004 р. (зі змінами і доповненнями). - Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

50. Ротова Т.А. Страхування: навч. посіб. / Ротова Т.А., Руденко Л.С. – К.: Київ, Нац. торг. – екон. ун – т, 2001. – 400 с.

51. Рекомендації щодо аналізу діяльності страховиків, затв. розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 17.03.2005 №3755 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

52. Рейтинг страховиків життя України / Проект Українського агентства фінансового розвитку // Фінансовий ринок України. – 2010. - № 3(65). – С.19.

53. Рейтинг страховиків життя України / Проект Українського агентства фінансового розвитку // Фінансовий ринок України. – 2011. - № 5(67). – С.15.

54. Салига С.Я. Накопичувальне страхування життя на ринку фінансових послуг України / С.Салига, С.Шумкін // Економіка та підприємництво. – 2012. - №1. – С.190 – 195.

55. Словарь страховщика [ Ефимов С.Л., Лозовский Л.Ш., Райзберг Б.А., Ратновский А.А.] - М.: ОАО "НПО "Изд-во "Економика", 2000.-322 с.- (Сер. "Деловіє слова").

56. Словарь иностранных слов. – 11 – е изд., стереотип. – М.: Русский язык, 1984. – 608 с.

57. Современный толковый словарь русского языка / [Гл. ред. С.А. Кузнецов]. – М.: Ридерз Дайджест, 2004. – 960 с.

58. Стратегічне управління страховою компанією: кол.моногр. [В.М.Фурман, О.Ф.Філонюк, М.П.Ніколаєнко, О.І.Барановський та ін.]; наук. ред. та кер. кол. авт. д – р екон. наук В.М.Фурман. – К.: КНЕУ, 2008. – 440 с.

59. Страхование переживает не лучшие времена [Електронний ресурс] // - Режим доступу: <http://es.europa.eu/enterprise/>.

60. Страхование [под ред. проф. Шахова В.В. ]. – М.: «Анкил», 2002. – 480 с.

61. Страхування: підручник [ За ред. В.Д.Базилевича].– К.: Знання, 2008. – 1019 с.
62. Страхование: принципи и практика / [пер. с англ. Составитель Д.Бланд]. - М.: Финансы и статистика, 1998. – С.25 – 26.
63. Страховий ринок України: інформаційно – аналітичний довідник / [головн. ред. Н. Захаревич]. – К.: ПП «Поліграфічні послуги», 2011. – 319 с.
64. Страхові послуги: підручник / [С.С. Осадець, Т.М. Артюх, О.О.Гаманкова та ін. ]; Кер. авт. кол. й наук. ред. проф. С.С. Осадець і доц. Т.М. Артюх. – К.: КНЕУ, 2007. – 464 с.
65. Страховой бизнес: словарь - справочник / [авт. – уклад. Юлдашев Р.Т.]. – М.: Анкил, 2005. – 803 с.
66. Страхування в Україні. Аналітичний звіт – 2011 / Український науково-дослідний інститут «Права та економічних досліджень». –К., 2011. – 55 с.
67. Страхування: підручник / [Керів. авт. кол. і наук. ред. С.С. Осадець, д – р, екон. наук, проф. ]. – К.: КНЕУ, 1998. – 528 с.
68. Страхування: підручник / [Керів. авт. кол. і наук. ред. С.С. Осадець, 2 – ге вид., перероб. і доп. ] – К.: КНЕУ, 2002. – 599 с.
69. Суслов В. Підсумки діяльності страхового ринку за 2008 рік. Проблеми, перспективи та нові напрямки державного регулювання страхової діяльності на 2009 рік. [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua>.
70. Терещенко Г.М. Проблеми розвитку недержавного пенсійного страхування в Україні / Г.Терещенко, Т.Мусатова // Фінанси України. – 2012. - №12. – С.76 – 81.
71. Ткаченко Н.В. Страхування: навчальний посібник / Наталя Ткаченко. – К.: Ліра – К, 2012. – 376 с.
72. Турбина К.Е. Теория и практика страхования: учеб. Пособие / Катерина Турбина. – М.: Анкил, 2003. – С.44-45.
73. Ткаченко Н.В. Вплив іноземного капіталу на розвиток страхової системи України // Фінанси України. – 2011. - №6. – С.115 - 121.

74. Фурман В.М. Страхування: теоретичні засади та стратегія розвитку: монографія / Володимир Фурман. – Київ: Наук. думка, 2006. – 334 с.
75. Фурман В.М. Страхування: теоретичні засади та стратегія розвитку: [монографія] / В.М. Фурман – К.: КНЕУ, 2005. – 295 с.
76. Худиел Н.Н. Формирование единого страхового рынка в СНГ: причині, форми и тенденции / Н. Худиел // Страховое дело. – 2005. - № 1. – С.49 – 54.
77. Чернявский А.Д. Антикризисное управление: учеб. пособ. / А.Чернявский. – К.: МАУП, 2000. – С.6.
78. Чопра Х. Первіми со страхового рінка уйдут страхові піраміди [Електронний ресурс] / Ханнес Чопра // - Режим доступу: [http:// forinsurer](http://forinsurer).
79. Шахов В.В. Страхование: учебник для вузов / В. Шахов. – М.: ЮНИТИ, 2001. – 311 с.
80. Шумелда Я. Страхування: навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп./ Ярослав Шумелда. – Т.: Джура, 2006. – С.88-89.
81. Юрченко Л.А. Финансовый менеджмент страховщика: учеб. пособие для вузов / Л.Юрченко. – М.: ЮНИТИ \_ ДАНА, 2001. – 199 с.
82. Яворська Т.В. Страхові послуги: навч. посіб./ Т.В. Яворська. – К.: Знання, 2008. – 350 с.